

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี พ.ศ. 2133–2310
The Ayutthaya Kingdom Trading Relationship with Mergui – Tenasserim from 1590–1767

ว่าที่ ร.ต.วรพจน์ วิเศษศิริ (Acting 2,LT.Vorapot Visedsiri)*

ดร. ศิริพร ดาบเพชร (Dr.Siriporn Dabphet)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยเน้นศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี พ.ศ. 2133–2310 ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยค้นคว้าจากเอกสารเป็นหลัก ผลจากการวิจัยพบว่า เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับรัฐโบราณในแถบพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา เมืองทั้งสองตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของสยาม ต่อมาเมืองทั้งสองตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกรุงศรีอยุธยา เมืองทั้งสองมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะเมืองท่าของกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 ความสำคัญทางการค้าทำให้หัวเมืองท่าอย่างมะริดและตะนาวศรีกลายเป็นชนวนสงครามระหว่างอยุธยากับพม่าหลายครั้ง จนมาถึงในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2133 การค้าทางทะเลด้านตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย โดยเฉพาะเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี ได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งและมีการค้าขายกับชาวต่างชาติที่เดินทางมาจากมหาสมุทรอินเดีย แต่อย่างไรก็ตามในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง (พ.ศ. 2231-2310) ความสัมพันธ์ทางการค้าของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีที่มีต่ออยุธยาเริ่มซบเซาลง เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน ส่งผลให้เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีถูกลดบทบาทความสำคัญต่ออยุธยาลงไปจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2310 ความสัมพันธ์ของเมืองท่าทั้งสองที่มีต่ออยุธยาจึงสิ้นสุดลง

ABSTRACT

This historic thesis is dedicated on the trading relationship between Ayuthaya Kingdom and Mergui - Tenasserim from 1590 to 1767. Researched from the variously ancient documents and studied by the historical method, this work summarized that Mergui and Tenasserim had been corresponded with ancient states in Southeast Asia before the establishing of Ayuthaya. Those significant ports positioned on the west shore of Siam, which will control those since 15th century. The important role of the ports such Mergui and Tenasserim became the cause of many battles between Siam and Myanmar. Since the king Naresuan reign, in 1590, the trading of the western Indian Ocean was flourish. Although the trade of Mergui and Tenasserim was flourishing among the innumerable foreigner who came from Indian ocean, the important role of trading between Mergui- Tenasserim and Ayuthaya was decreased by many reasons in the reign of Ban Phu Luang dynasty (1688- 1767). This effect was the origin of the Mergui-Tenasserim demoting trading relative role with Ayuthaya and precipitously faded away around 1767.

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์อยุธยา เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี

Keywords: Ayuthaya Historical, Mergui – Tenasserim

* นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทนำ

ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญทางการค้ามานานกว่าสองพันปีแล้ว ดังพบหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงว่าดินแดนภายในภูมิภาคนี้มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน และทำการค้าขายนอกภูมิภาคกับดินแดนฝั่งตะวันตกและตะวันออกเฉียงใต้เนื่องยาวนานนับพันปี

โดยการค้ากับภายนอกภูมิภาคมีมาช้านาน โดยเฉพาะช่วงเวลาพุทธศตวรรษที่ 20 - 24 (ริต, 2548: 11) เมืองการค้าสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีหลายแห่ง เช่น พนมเปญ ฮอยอัน อยุธยา และเรือยยาว ไปถึงดินแดนในแหลมมลายู จนถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียในปัจจุบัน ไปยังหมู่เกาะฟิลิปปินส์ สำหรับการค้าภายนอกนั้นดินแดนที่มีการทำการค้าร่วมกันจากฝั่งตะวันออก ได้แก่ จีน เกาหลี ญี่ปุ่น รัสเซีย และหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ ส่วนพ่อค้าจากดินแดนฝั่งตะวันตกที่มาจากมหาสมุทรอินเดีย เช่น อินเดีย ลังกา เปอร์เซีย และชาวอาหรับ เป็นต้น

สำหรับกรุงศรีอยุธยานั้นเป็นเมืองการค้าที่มีความสำคัญในส่วนที่เป็นจุดขนส่งสินค้าจากทางตะวันตกฝั่งทะเลอันดามันมายังเมืองท่าทางตะวันออกฝั่งอ่าวไทยโดยไม่ต้องอ้อมแหลมมลายูและหลีกเลี่ยงโจรสลัดในบริเวณดังกล่าวอีกด้วย กรุงศรีอยุธยามีเมืองมะริดและตะนาวศรีเป็นจุดขนส่งสินค้าที่สำคัญทางตะวันตกของตน ดังนั้นเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีจึงเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์กับอยุธยาอย่างยาวนาน ด้วยความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงเน้นศึกษาปัจจัยและลักษณะที่มีความสัมพันธ์ทางการค้าของเมืองมะริดและตะนาวศรีกับอาณาจักรอยุธยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2133-2310

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าของเมืองมะริดและตะนาวศรีกับอาณาจักรอยุธยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2133-2310

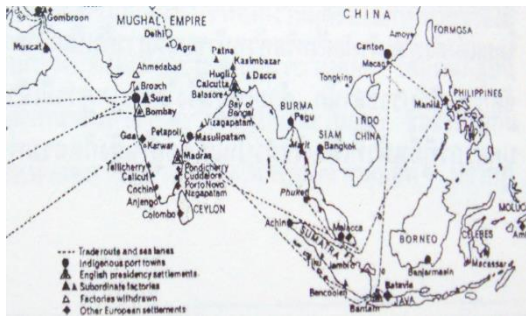
2. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีกับอาณาจักรอยุธยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2133-2310

วิธีดำเนินการวิจัยวิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและตะนาวศรีนี้เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ เอกสารร่วมสมัยของอยุธยา รวมไปถึงเอกสารเอกสารต่างชาติที่รับได้รับการแปลให้เป็นภาษาไทย เช่นจดหมายเหตุของลาลูแบร์ บันทึกของวันวลิต สำเนาจดหมายของอัครราชทูตฝรั่งเศส เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัยต่าง ๆ หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่มีการวิเคราะห์เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอยุธยาเพื่อใช้ในการประกอบการศึกษาในงานวิจัยนี้แล้วนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ โดยใช้การอธิบายเป็น ลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับรัฐโบราณในแถบพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา (หม่องทินอ่อง, 2549: 27) เมืองทั้งสองตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของสยาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งอ่าวมะตะมะหรือ อ่าวมะตะบัน (Mataban) ที่ทอดยาวติดกับอ่าวเบงกอลทางตอนเหนือทางมหาสมุทรอินเดียและขนานไปกับชายฝั่งโคโรเมนเดลที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มดินแดนเปอร์เซียและอาหรับ ดังนั้นน่านน้ำบริเวณนี้จึงมีความสัมพันธ์ทางการค้าต่ออยุธยาในระยะต่อมา

แผนที่แสดง เส้นทางเดินเรือค้าขายในเอเชียในพุทธศตวรรษที่ 22 – 23
 ที่มา: จุฬิศพงศ์ (2544: 27)

รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัย (ครองราชย์ พ.ศ. 1820-1841) เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีเป็นเมืองในกลุ่มอาณาจักรมอญ ซึ่งในสมัยพระเจ้าฟ้ารั่ว (มะกะโท) แห่งอาณาจักรมอญนั้น ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรสุโขทัยเพราะระบบเครือข่ายที่สร้างขึ้น (ฮอลล์, 2549: 170) โดยพระเจ้าฟ้ารั่วมีฐานะเป็นลูกเขยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้อาณาจักรสุโขทัยมีอิทธิพลเหนือหัวเมืองมอญแถบเกาะตะมา (หม่องทินอ่อง, 2549: 49-50) รวมถึงเมืองมะริดและตะนาวศรี

แผนที่แสดง ความทอดยาวติดต่อระหว่างอ่าวเบงกอลกับอ่าวเกาะตะมาหรือ อ่าวมะตะบัน (Mataban)
 ที่มา: ฮอลล์ (2549)

ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อพยพย้ายอาณาจักรปกครองครอบคลุมเมืองท่าริมฝั่งทะเลตะวันตก พระราชพงศาวดารกรุงสยามฉบับบริติชมิวเซียม กล่าวว่า เมื่อแรกสถาปนาอยุธยาเมืองประเทศราช 16 เมือง รวมถึงเมืองตะนาวศรี ทวาย เกาะตะมา และเกาะลัมเลิง (กรมศิลปากร, 2507: 7) เมืองเหล่านี้เป็นเมืองสำคัญบริเวณอ่าวเกาะตะมา ซึ่งเชื่อมโยงกับเมืองท่าในเขตอ่าวเบงกอล (The Institute of Asian Studies[IAS], 1998: 1) สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามขยายอิทธิพลของอาณาจักรอยุธยาสู่ชายฝั่งทะเลอ่าวเบงกอล ส่งผลให้การค้าต่างประเทศของอยุธยาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และยังทำให้ชาวต่างชาติจากภูมิภาคทางด้านฝั่งตะวันตกของสยาม เช่น ชาวอินเดีย ชาวเปอร์เซีย ชาวอาหรับเข้ามาค้าขายเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย (IAS, 1998: 60)

เมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะเมืองท่าของกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 หลังจากอยุธยาต้องสูญเสียอิทธิพลเหนือเมืองมะละกาไปในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ. 2034-2072) (Cortoesa, 1990: 108) รวมถึงการที่โปรตุเกสเข้ายึดเมืองมะละกา เมื่อ พ.ศ. 2054 สาเหตุดังกล่าวทำให้อยุธยาต้องพยายามหาเมืองท่าที่ตั้งอยู่ฝั่งทะเลอันดามันบริเวณอ่าวเบงกอล เพื่อนำอยุธยาเข้าสู่ตลาดการค้าที่คึกคักบริเวณอ่าวเบงกอลแทนที่เมืองมะละกา เมืองมะริดและตะนาวศรีนั้นสามารถเชื่อมโยงอยุธยาเข้าสู่ตลาดการค้าในอ่าวเบงกอลได้ อยุธยาจึงให้ความสำคัญกับเมืองมะริดและตะนาวศรีเพื่อที่จะใช้เป็นเส้นทางการค้าของอยุธยาในด้านตะวันตก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้ทำให้เมืองมะริดและตะนาวศรีทวีความสำคัญมากขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 21 ในฐานะเมืองท่าคนกลางระหว่างตลาดการค้าในอ่าวเบงกอลและอยุธยา

ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และเหตุผลจากการสูญเสียอิทธิพลของอยุธยาในเมืองมะละกาดังที่กล่าวมาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี ในช่วงพุทธ

ศตวรรษที่ 21-23 ที่มีการขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากเมืองทั้งสองเป็นเมืองสำคัญด้านการค้าทางทะเลบริเวณด้านตะวันตก โดยเป็นเส้นทางค้าขายของเฉพาะพ่อค้ามุสลิมอย่าง ชาวอาหรับ เปอร์เซีย และอินเดียที่เคยมีบทบาทต่อการค้านานาชาติในภูมิภาคนี้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18-19 และการเดินทางของชาวยุโรปที่เข้ามาถึงมหาสมุทรอินเดียในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 (Nyein, 1998: 60) ทำให้มีการแลกเปลี่ยน นำเข้า และส่งออกสินค้าภายในอาณาจักรอยุธยา

ด้วยความสำคัญทางการค้าทำให้หัวเมืองท่าอย่างมะริดและตะนาวศรีกลายเป็นชนวนสงครามระหว่างอยุธยากับพม่าหลายครั้ง เช่น กรณีพม่ายกทัพไปตีเมืองเชียงกรานซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเกาะตะมะเมื่อ พ.ศ. 2061 (สุนทร, 2554: 148) ส่งผลให้อาณาจักรอยุธยาสูญเสียอำนาจและอิทธิพลเหนือเมืองทวายแก่พม่า เป็นต้น และในที่สุดกรุงศรีอยุธยาต้องเสียดินแดนเมืองมะริดและตะนาวศรีให้กับพม่าใน พ.ศ.2112 หรือในช่วงสมัยอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2034-2231) โดยแรงผลักดันสำคัญสองประการที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและตะนาวศรีลดลงได้แก่การขยายตัวทางการค้าของอาณาจักรอยุธยาทางด้านฝั่งตะวันตกเริ่มลดลงเนื่องจากสงครามแย่งดินแดนระหว่างสยามและพม่าอีกประการหนึ่ง คือการขยายอำนาจของราชวงศ์ตองอูเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา ในสมัยพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้แห่งราชวงศ์ตองอู (พ.ศ.2074 - 2093)จนมาถึงในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง(พ.ศ.2094 - 2124) ทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2112 และส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้าและการเมืองระหว่างอยุธยากับมะริดตะนาวศรีหยุดชะงัก สาเหตุสองประการดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออยุธยาเป็นอย่างมากทั้งในด้านการเมืองและความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศที่มีเมืองมะริดและตะนาวศรีเป็นเมืองท่าสำคัญ ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาประกาศอิสรภาพใน พ.ศ. 2127 จึงพัฒนาการปกครองภายใน

อาณาจักรเพื่อดูแลควบคุมหัวเมืองของอาณาจักรอยุธยาให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมืองท่า ต่าง ๆ ที่มีความสำคัญทางการค้าต่อกรุงศรีอยุธยารวมไปถึงเมืองมะริดและตะนาวศรีอีกด้วย (กมริ, 2553: 120)

การค้าทางทะเลด้านตะวันตกของอ่าวเบงกอลจนถึงมหาสมุทรอินเดียได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. 2133-2148) ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูบูรณะราชอาณาจักรให้กลับมาเป็นปกติอีกครั้งหลังจากสูญเสียกำลังคน ทรัพย์สิ้นและดินแดนไปในสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 แม้การปกครองอาณาจักรของพระองค์จะเน้นด้านการทหาร และการขยายพระราชอาณาเขต แต่การฟื้นฟูเศรษฐกิจก็มีความสำคัญมากเช่นกัน การยึดครองเมืองท่าอย่างทวาย มะริด และตะนาวศรี ให้กลับมาอยู่ในพระราชอำนาจได้อีกครั้งในสมัยนี้ช่วยให้สยามมีเส้นทางส่งออกสินค้าสู่ฝั่งทะเลด้านตะวันตก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของอยุธยาให้ฟื้นตัว บันทึกของชาวฮอลันดาที่เขียนขึ้นใน พ.ศ. 2160 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2154-2171) (กรมศิลปากร, 2513: 88-89) กล่าวว่าพ่อค้าเมืองดาบูล (Dabuilders) ในอินเดียตะวันตกนำสินค้าจากชายฝั่งโคโรเมนเดลเข้ามาขายที่ตะนาวศรี ทั้งยังรับซื้อสินค้าพื้นเมือง ประกอบด้วย กายาน ยางไม้ ถ้วยชาม สินค้าหัตถกรรม ไม้ฟาง ไม้ชนิดต่างๆของสยาม รวมทั้งซื้อดิบูกจากตะนาวศรี เป็นต้น

ความเป็นเมืองท่าของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี มีความสำคัญมากขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) ที่มีชาวต่างชาติเข้ามาทำการติดต่อทางการทูตและค้าขายเป็นจำนวนมาก (กรมศิลปากร, 2512: 280) เช่น ชาวอิหร่าน ในบันทึก “สำเนาอักษรีย์สุลัยมาน” สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีกับการเข้ามาของชาวมุสลิม ที่มาจากทางมหาสมุทรอินเดีย เพื่อทำการค้าขายในสยาม (ศูนย์วัฒนธรรมสถาน

เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่านแห่งประเทศไทย, 2546) หรือชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาในสยามครั้งแรกใน พ.ศ. 2205 โดยเดินทางผ่านเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา และส่งราชทูตมาเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อขออนุญาตจัดตั้งสถานการค้าที่อยุธยา (กรมศิลปากร, 2525: 200-10)

นอกจากนี้แล้วสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้แต่งตั้งเจ้าเมืองที่เป็นชาวต่างชาติเข้าไปปกครองเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี โดยเฉพาะพ่อค้ามุสลิมอย่างชาวอาหรับ เปอร์เซีย อินเดียและกลุ่มชาวมุสลิมอินโด-อิหร่าน (จุฬิศพงศ., 2544ก: 30-36) พร้อมกับพระราชทานตำแหน่งเป็นออกพระศรีเนาวรัตน์ (จุฬิศพงศ., 2544ข: 71) ให้กับชาวต่างชาติที่เข้าไปปกครองเมืองทั้งสอง จะเห็นได้ว่ากษัตริย์อยุธยาพยายามปกครองเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรี รวมไปถึงเมืองท่าในเขตบริเวณอ่าวเบงกอลและทะเลฝั่งอันดามัน เพื่อคงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจไว้ให้กับกรุงศรีอยุธยา

อย่างไรก็ตาม ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง (พ.ศ. 2231-2310) ความสัมพันธ์ทางการค้าของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีที่มีต่ออยุธยาเริ่มซบเซาลง เนื่องจากปัจจัยหลายด้านเช่น ปัญหาการเมืองภายในที่สืบเนื่องมาจากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่มีต่อกลุ่มชาติตะวันตก สงครามระหว่างพม่ากับสยามที่ยังคงมีอยู่ประปราย รวมไปถึงการค้า

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า; 2507.
_____. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม

ของชาติตะวันตกที่ประสบความสำเร็จในการขยายเครือข่ายการค้าในมหาสมุทรอินเดีย ส่งผลให้เมืองท่าของสยามในเขตอ่าวเบงกอลรวมไปถึงเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีถูกลดบทบาทความสำคัญต่ออยุธยาลงไปจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2310 ความสัมพันธ์ของเมืองท่าทั้งสองที่มีต่ออยุธยาจึงสิ้นสุดลงพร้อมกับการล่มสลายของอาณาจักรอยุธยาตนเอง

สรุป

ความสัมพันธ์ของเมืองมะริดและเมืองตะนาวศรีกับอาณาจักรอยุธยา เป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าทางทะเลบริเวณด้านตะวันตกในสมัยอาณาจักรอยุธยาในช่วง พ.ศ. 2127-2310 โดยพิจารณาถึงระบบการค้า อันมีผลต่อความสัมพันธ์ของอาณาจักรอยุธยาและหัวเมืองมอญอย่างมะริดและตะนาวศรี ทั้งยังพิจารณาถึงรูปแบบ แนวทาง และความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ภายในอาณาจักรอีกด้วย เป็นผลให้ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอยุธยากับเมืองมะริดและตะนาวศรี มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของอยุธยาและมีการค้าขายที่คึกคักกับพ่อค้าชาวต่างชาติทางด้านตะวันตกของอยุธยา จนทำให้ราชสำนักอยุธยาแต่งตั้งเจ้าเมืองที่เป็นชาวต่างชาติ ทั้งชาติตะวันตกและกลุ่มชาวมุสลิม เพื่อทำให้การค้าในเมืองมะริดและตะนาวศรีเป็นไปอย่างราบรื่น

2. แปลโดย สุภรณ์ อัสวสัน โสภณ .
พระนคร: กรมศิลปากร; 2512.

กรมศิลปากร. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 4. แปลโดย สุภรณ์ อัสวสัน โสภณ. พระนคร: กรมศิลปากร; 2512.
_____. เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2151-2163 และ พ.ศ. 2167-2185.

- แปลโดย นันทา สุตกุล. พระนคร: กรมศิลปากร; 2513.
- กรมศิลปากร. 470 ปี แห่งมิตรสัมพันธ์ระหว่างไทยและโปรตุเกส. แปลโดย นันทา ตันติกุล. พระนคร: กรมศิลปากร; 2528.
- _____. ราชธานีราช. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร; 2546.
- ไกรฤกษ์ นานา. 500 ปี สายสัมพันธ์สองแผ่นดิน ไทย-โปรตุเกส. กรุงเทพฯ: มติชน; 2553.
- ขวัญเมือง อินทโรจน์, บรรณาธิการ. เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2539.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี. ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษกเล่ม 1. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร; 2542.
- คอลลิส, เอ็ม. เอส. แซมมวล ไวท์ แห่งกรุงสยาม. แปลโดย เจริญ ไชยชนะ. พระนคร: เกษมบรรณกิจ; 2537.
- จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. บทบาทของมุสลิมอินโด - อิหร่านที่มีต่อการค้าต่างประเทศในสมัยอยุธยาตอนปลาย. โลกประวัติศาสตร์; 2544ก. 7(2): 30-36.
- จุมพฏ ชวลิตานนท์. การค้าส่งออกของอยุธยาระหว่าง พ.ศ. 2150-2310. [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2530. ถ่ายเอกสาร.
- จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. บทบาทและหน้าที่ของขุนนางกรมท่าขวา ในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2153 - 2435). [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2544ข. ถ่ายเอกสาร.
- แฮร์เวส, นิโกลาส์. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม (ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช). แปลโดย สันต์ท. โกมลบุตร. กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า; 2506.
- คำรกราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2534.
- ดรูแปง, ฟรังซัวส์ อังรี. ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย ปอลซาเวียร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร; 2530.
- บุศราคัม ช่วงชัย. การค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง ค.ศ. 1612-1688. [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์]. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร; 2533. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีดี พิศภูมิวิถี. กระดานทองสองแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: มติชน; 2553.
- พรสวรรค์ วัฒนางกูร, บรรณาธิการ. ความสัมพันธ์ไทย-ยุโรป จากอดีตสู่ปัจจุบัน : เยอรมนีโปรตุเกส รัสเซีย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2546.
- พลอริช, มาเรีย ดา กงไวซา. ชาวโปรตุเกสและสยามในคริสต์ศตวรรษที่ 16. แปลโดย มธุรส สุกผล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ออร์คิด; 2547.
- ภมรี สุรเกียรติ. เมียนมาร์-สยามยุค. กรุงเทพฯ: มติชน; 2553.
- ริด, แอนโทนี. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ. 1450-1680 เล่ม 2 การขยายตัวและวิกฤติการณ์. แปลโดย พงษ์ศรี เลขาวิฒนะ. เชียงใหม่: ชิลเวอร์ม; 2548.

- วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ. กลุ่มคนที่สัมพันธ์กับการค้า
ในสังคมอยุธยา พ.ศ.2172-2310.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์].
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย; 2548. ถ่ายเอกสาร
_____ . จากอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์. นครปฐม:
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์; 2555.
_____ . หนังสืงวาง ไม้ฝาง ซ้าง ของป่า การค้า
อยุธยา สมัยพุทธศตวรรษที่ 22-23.
กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ; 2550.
ศรีศักร วัลลิโภคม. ทำไม้พม่ารบไทย. เมืองโบราณ
2531; 4(4): 45.
ศูนย์วัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐ
อิสลามแห่งอิหร่านแห่งประเทศไทย.
ความสัมพันธ์อิหร่าน-ไทยทางด้าน
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:
ศูนย์วัฒนธรรมฯ; 2546.
สุนทร ชุตินทรานนท์. พม่ารบไทย ว่าด้วยการสงคราม
ระหว่างไทยกับพม่า. กรุงเทพฯ: มติชน;
2554.
หม่องทินอ่อง. ประวัติศาสตร์พม่า. แปลโดย เพ็ชรี สุ
มิตร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์; 2551.
ฮอลล์, ดี.จี.อี. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้:
สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ ภาคพิศดาร. พิมพ์
ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์; 2549.
Cruysee, Dirk van der. Siam & the West 1500-1700.
Translated by Michael Smithies. Chiang
Mai: Silk worm Books; 2002
Lieberman, Victor B. Burmese Administrative
Cycles, Anarchy and Conquest, c. 1580-
1760. Princeton: Princeton University
Press; 1984.
The Institute of Asian Studies (IAS). Port Cities and
Trade In Western Southeast Asia.
Bangkok: The Institute of Asian Studies
(IAS), Chulalongkorn University; 1998.